

intar bensodiazepiner av typ Valium, Rohypnol och ibland även värktabletter av kodeintyp. Narkomaner använder ofta dessa läkemedel i berusnings- och avtändningssyfte och får dem sannolikt för det mesta på läkarrecept.

Beräffande sjukvården nämns att psykiatrin i Malmö varit kallsinnig mot stadens narkomaner och motsatt sig inläggning annat än när allvarliga akuta psykiatriska komplikationer tillstött. Jag saknar dock i boken en närmare diskussion och djupare analys av social- och sjukvårdens roll för narkomanernas liv och rehabilitering i Malmö.

Viktig läsning för läkarkåren

Sammanfattningsvis finner jag Bengt Svenssons avhandling vara en initierad, detaljrik och mycket engagerad bok om narkomanernas liv i Malmö. Jag tycker att det är viktigt att läkarkåren läser denna bok och också försöker skapa sig perspektiv bl a på hur narkomaner använder olika lugnande medel och värktabletter för att tända av eller berusa sig på. Detta måste vi inom läkarkåren känna till för att försöka förhindra att så inte sker fortsättningsvis. •

Psykiatriskt allmänbildande om Prozac

Peter D Kramer. *Lyssna till Prozac. En psykiater utforskar hur antidepressiva läkemedel kan omdana personligheten.* Översättning: Per Rundgren. 420 sidor. Stockholm: Natur och Kultur, 1996. Pris ca 355 kr. ISBN 91-27-05865-4.

Elizabeth Wurtzel. *Prozac. Min generations tröst.* Översättning: Rikard Svartvik. 431 sidor. Lund: Leander Malmsten, 1995. Pris ca 280 kr. ISBN 91-88799-09-7.

Recensent: professor Hans Ågren, institutionen för psykiatri, Mölndal.

Så kan vi då på svenska avnjuta den amerikanska debatten om hur antidepressiva läkemedel verkar och inte verkar. Det massmediala intresset för de nya antidepressiva läkemedlen har varit enormt och oväntat på båda sidor om Atlanten.

Dessa medel med nya och annorlunda biverkningar, som är så giftiga att de inte kan användas i självmordssyfte och som förefaller hjälpa mot en skog av mentala symtom (som en gång kallades neurotiska), har fascinerat läkare, patienter och skribenter. Läkare har med förundran sett hur medlen inte bara hjälpt mot rent depressiva symtom och på sina håll undrat vad den förfinade moderna psykiatridiagnostiken egentligen tjänar till när botemedlet inte tycks ta hänsyn till några artificiella gränsdragningar. Patienter har uttryckt tacksamhet över att slippa vara torra i munnen och få behålla tanke-skärpan med de nya medlen, som i varje fall inte är sämre till sina effekter än de gamla problematiska. Skribenter/journalister har förundrats och störts i invanda uppfattningar om kropp och själ och svängt mellan futuristiska drömmar om det perfekta pillret som till alla lycka bär och aggressiva varningar för den manipulativa pillerpsykiatrin som sysslar med att bibringa patienterna ett falskt lugn.

Läkarens röst

Peter Kramer är den amerikanske psykiater som 1993 publicerade sin berömda bok »Listening to Prozac». Kramer hade fått en typisk amerikansk psykiatriutbildning med tonvikt på psykoterapi och dynamiska överväganden i den kliniska vardagen. Han lärde sig modern psykofarmakologi på 1980-talet när den psykoanalytiska dominansen bröts. Han förde fram två budskap: 1) Antidepressiva läkemedel fungerar oavsett om depressionen kan »förstås» i en psykodynamisk referensram eller ej; 2) Dessa läkemedel borde kallas något annat än »antidepressiva» eftersom de visade sig ha oväntade och märkliga effekter på ingrodda personliga läggningar och (o)vanor. Deras minsta gemensamma nämnare föreföll vara att bidra till en ökad robusthet var gäller psykologisk överkänslighet (»lättkränkthet»). Man får en ökad självkänsla, förmår njuta och blir ofta mindre ilska. Kramer ifrågasatte den vanliga gränsdragningen mellan kliniska psykiska syndrom och personlighetsstörningar och förde till torgs att ens personlighet, om man nu ville använda det ordet,

skulle kunna förändras till det subjektivt bättre med farmakologiska interventioner.

Kramers bok är en välbalanserad diskussion kring dessa relevanta spörsmål, och han är beläst och kunnig i modern psykiatrisk litteratur. En korrekt notapparat om 28 trycksidor avslöjar detta. Jag känner många som läst det engelska originalet i en kritisk ambition men som ryckts med och stimulerats av resonemangen. Den föreliggande svenska versionen är utmärkt översatt och granskad och innehåller inga psykiatriska grodor.

Patientens röst

Patienten och skribenten kommer till tals i Elizabeth Wurtzels omtalade bok som gavs ut i USA 1994 och snabbt översattes till svenska, i en likaledes utmärkt tolkning från ett svåröverbärbart och jargongrikt ungdomsspråk.

Wurtzel var den bråkiga judiska New York-flickan som topp-presterade i skolan i prepuberteten men som med åren blev alltmer impulsiv, aggressivt projicerande mot sin ensamstående mor (fadern finns vid horisonten betalande en del läkarräkningar, men inte alla). Hon pendlar mellan perioder av intensivt rastlös litterär produktivitet och perioder av djupa olycka, präglade av en mängd självdestruktiva handlingar med aktiva suicidtankar (»den svarta vägen»). Hon skildrar sin och mammans sökande efter en effektiv psykiatrisk hjälp med både ironi och humor. Skolpsykologen rekommenderade modern en manlig psykiater, som med sina samtal försökte tämja Elizabeth och kontrollera hennes repertoar av språklig och kroppslig aggressivitet vänd till lika delar utåt och inåt. Inget förändrades.

Inneliggande på en psykiatrisk vårdavdelning efter ett suicidförsök träffar hon en kvinnlig psykiater som vågar ge den utspelade patienten ett antidepressivum, vilket alltså blir Prozac. Resten av boken handlar tämligen mångordigt om hur hon faktiskt stabiliseras både i sina periodiska svarta vågor och i sitt sätt av verbalt ta itu med omvärlden. Behandlingen är långt ifrån komplikationsfri. Hon prövar andra serotoninupptagshämmare och får till slut pröva kombination med litium innan hon mer lång-

varigt känner sig någorlunda harmonisk och aktiv, till den grad att hennes popmusikrecensioner och artiklar blir publicerade. Hennes bok om sig själv blir färdigskriven. Hon blir berömd och får till och med åka till Sverige.

Wurtzels viktiga budskap är att dra en skarp skiljelinje mellan narkotiska medel (som är de verkliga lyckopillren) och antidepressiva läkemedel. På samma sätt som Kramer men med en helt annan röstvolym framför Wurtzel insikten att även om en människa totalt tycker sig förstå bakgrunden till varför hon reagerar psykiskt så kan en stabilisering av hennes psyke med en bra medicin vara oerhört angelägen, eftersom chansen att man klarar sig med livet i behåll faktiskt ökar.

Varnar för tudelat tänkande

Dessa bägge välskrivna och rekommendabla böcker varnar för ett dikotomt tänkande där själen följer andra lagar än kroppen, där psykologi står emot biologi. Recensenten associerar till de rätt stora grupper i våra samhällen som i ord anser att man måste se »holistiskt» på människan, men som i handling agerar som om mediciner är ett principiellt ont, om än ibland nödvändiga, bara inte inom psykiatrin. Det hör till psykiatrisk allmänbildning att ha läst dem. •

Vad kostar boken?

Det händer att den uppgift om bokpriset som Läkartidningen uppger i recensioner inte stämmer med det pris bokhandeln begär.

Vi har successivt övergått till att ange priset i utgivarlandets valuta, eftersom många faktorer gör att ett omräknat pris lätt blir missvisande. Valutakursen kan variera, bokhandelns omkostnader likaså.

Vi vill ge våra läsare rådet att kontrollera priset med bokhandeln innan boken beställs. Det händer att kostnaden för en bok blir upp till dubbelt så stor som en direkt omräkning efter valutakursen antyder.